Τουρκοκρατίας καὶ τῆς ληστείας τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἕνα τυχαῖο γεγονὸς ἢ ἕνα φιλότιμο γίνεται ἀφορμὴ ὥστε εἰρηνικοὶ καὶ φιλήσυχοι ἄνθρωποι νὰ μεταβάλλωνται σὲ κλέφτες καὶ λῃστές. Μήπως οἱ περισσότεροι προεπαναστατικοὶ ἥρωες δὲν ἄρχισαν τὴ δρᾶσι τους ὡς κλέφτες ἢ κουρσάροι τῶν θαλασσῶν; Μήπως ὅλοι σχεδὸν δὲν ἔχουν εἰς βάρος τους φόνους καὶ ληστεῖες; Ὅμως ἡ αἴγλη τοῦ μαρτυρίου τοὺς τὰ σκέπαζε ὅλα. Τοὺς ἁγιοποιοῦσε μέσα στὴν ἐθνικὴ συνείδησι, κι' ἡ λαϊκὴ φαντασία τοὺς ἀποθανάτιζε μέσα στὰ δημοτικὰ τραγούδια. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ μὲ τὸ Διάκο. Κι' εἶνε τιμή του τὸ ὅτι ἀπὸ πολὺ νέος συναριθμήθηκε μὲ τὰ ἐλεύθερα στοιχεῖα τῆς πατρίδας του, ποὺ δὲν ἀνεγνώριζαν τὴν ἐξουσία τῶν Τούρκων.

* * *

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ Διάκος προσχώρησε στὴ συμμορία τοῦ Σάμη, ἀρχίζει κι' ὁ θρύλος του καὶ συγχρόνως τὸ μαρτύριό του. Δὲν πέρασε πολὺς χρόνος κι' οἱ Τοῦρκοι ἔπιασαν τὴ μητέρα του, καθὼς καὶ τὸν ἀδελφό του Ἀπόστολο, μαζὶ μὲ τὴ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιά του καὶ τοὺς ἔκλεισαν στὶς φυλακὲς τῆς Ὑπάτης. Ἦταν ἡ πρώτη πεῖρα ποὺ λάβαινε ὁ Διάκος τῆς σκληρότητος καὶ τοῦ ἐκδικητικοῦ πνεύματος τῶν Τούρκων. Καὶ πολλὲς φορὲς εἶπε νὰ κατεβῇ στὴ Λειβαδιὰ καὶ νὰ παραδοθῇ γιὰ νὰ σώσῃ τὴ μάνα του καὶ τὸν ἀδελφό του. Μὰ φαίνεται πὼς δίσταζε. Προτίμησε τὴ ζωὴ τοῦ κλέφτη ἀπὸ τῆς σκοτεινῆς φυλακῆς τὰ σίδερα. Κι' ὅταν ὕστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια πληροφορήθηκε τὸ θάνατο τῆς μάνας του καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του στὴ φυλακή, ἦταν πλέον ἀργά. Ὅ,τι εἶχε γίνει ἦταν ἀνεπανόρθωτο. Τὸ μόνο, ποὺ μποροῦσε νὰ κάνῃ πειά, ἦταν νὰ πάρῃ ἐκδίκησι. Καὶ πραγματικῶς σὲ μικρὸ διάστημα γίνηκε τὸ φόβητρο τῶν Τούρκων τῆς Δωρίδος. Ἔλαβε μέρος σὲ πλεῖστες συμπλοκὲς καὶ παντοῦ πρωτοστάτησε μὲ τὴν παλληκαριά του. Ὅταν δὲ ὁ Σάμης συνελήφθη κι' ἀπηγχονίσθη στὰ Σάλωνα, ὁ Διάκος κατέφυγε στὴ συμμορία τοῦ Γούλα κι' ἐξακολούθησε τὴν κλέφτικη δρᾶσι του.

Ὁ Γούλας, ἀναγνωρίζοντας τὶς ἔκτακτες ἱκανότητες τοῦ Διάκου, τὸν ἀνακήρυξε, ἂν καὶ πολὺ νέον ἀκόμα, πρωτοπαλλήκαρό του. Κι' ἄξιζε μιὰ τέτοια προτίμησι ὁ Διάκος. Δὲν ἔμοιαζε μὲ τοὺς ἄλλους κλέφτες τῶν χρόνων ἐκείνων. Δὲν ἦταν μόνον ὡραῖος κι' ἀτρόμητος. Δὲν ἦταν μόνον μορφωμένος. Τὸ μειλίχιο τῶν τρόπων του, ἡ ἀγαθότητα τῆς ψυχῆς του, ἡ ἀφιλοκέρδεια — πρᾶγμα ἀπίστευτο γιὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους — ἡ σεμνότητα καὶ προπάντων τὸ πνεῦμα δικαιοσύνης ποὺ τὸν χαρακτήριζε, τὸν ἀνύψωναν σὲ πρόσωπο ἐξαιρετικὸ μεταξὺ τῶν κλεφτῶν πρῶτα, κι' ὕστερα μεταξὺ τῶν λαϊκῶν στοιχείων. Ἰδίως μεταξὺ τῶν βλαχοποιημένων, ποὺ θεοποιοῦν τὴν ἀνδρικὴ ὠμορφιά, ὅταν συνδυάζεται μάλιστα μὲ τὴν παλληκαριά, ὁ Θανάσης ἦταν σύμβολο καὶ θρύλος.

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ

ΜΙΑ ΠΕΡΙΦΗΜΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΡΕΜΠΡΑΝΤ

Νὰ μὲ ποιὸ τρόπο κατώρθωσε ὁ μέγας Ὁλλανδὸς ζωγράφος Ρέμπραντ νὰ γίνῃ εὐρύτατα γνωστὸς ὡς προσωπογράφος.

Μιὰ μέρα ζωγράφισε τὴν ὑπηρέτριά του — μιὰ ἀγαθὴ γυναικοῦλα, τὴν κυρ-Ἄννα, ὅπως τὴν ἔλεγαν — καὶ κατόπιν τοποθέτησε τὸ πορτραῖτο της στὸ παράθυρο τοῦ ἰσογείου σπιτιοῦ του.

Ἡ εἰκόνα αὐτὴ τῆς ὑπηρετρίας εἶχε τόση φυσικότητα κι' ἦταν τόσο καλὰ τοποθετημένη στὸ παράθυρο, ὥστε πολλὲς γειτόνισσες, καθὼς περνοῦσαν ἀπὸ κεῖ, ξεγελάστηκαν καὶ νομίζοντας πὼς ἦταν ἡ ἴδια ἡ ὑπηρέτρια, τὴ χαιρετοῦσαν λέγοντας:

— Καλὴ μέρα, κυρ-Ἄννα!

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ «κυρ-Ἄννα» οὔτε ἀντιχαιρετοῦσε, οὔτε κουνιόταν καθόλου, κάποια γειτόνισσα ζύγωσε πιὸ κοντὰ γιὰ νὰ τὴ ρωτήσῃ τί ἔπαθε καὶ στεκόταν ἔτσι ἀκίνητη καὶ βουβή. Ἀλλὰ τότε, πρὸς μεγάλη της κατάπληξι, βεβαιώθηκε ὅτι ἐπρόκειτο περὶ εἰκόνος. Τὸ πρᾶγμα διαδόθηκε ἀστραπιαίως σ' ὅλο τὸ Ἄμστερνταμ καὶ πάμπολλοι περίεργοι ἔτρεξαν νὰ ἰδοῦν τὸ ἀριστουργηματικὸ πορτραῖτο.

Συγχρόνως πολλοὶ πλούσιοι, ἀναγνωρίζοντας τὴ μεγάλη ἀξία τοῦ καλλιτέχνου, ἄρχισαν νὰ τοῦ παραγγέλλουν τὰ πορτραῖτα τους.

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΓΙΑ Τ'ΑΛΟΓΑ

Τ' ἄλογό σου, ἡ γυναῖκα σου καὶ τὸ σκυλί σου πρέπει πάντα νὰναι ἀπ' τὴν πιὸ καλὴ ράτσα.

Ἀραβική.

Ὅποιος ἄλογο ἀγοράζει, ἔγνοιες καὶ φροντίδες βάζει.

Ἱσπανική.

Τ' ἄλογο ποὺ δὲν σκοντάφτει, εἶνε πάντοτε καλό.

Γαλλική.

Τὸ χαλινάρι καὶ τὸ σπηροῦνι κάνουν τ' ἄλογο καλό.

Ρωσσική.

Ν' ἀφίνῃς τ' ἄλογό σου νὰ πίνῃ ὅταν θέλει, μὰ ὄχι κι' ὅ,τι θέλει.

Ἀραβική.

Ἕνα καμτσίκι εἶνε καλὸ γιὰ ἕνα ἄλογο μόνο, μὰ ὄχι καὶ γιὰ γίλια ἄλογα μαζύ.

Ρωσσική.

ΙΝΔΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

ΕΡΩΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Γιὰ νὰ ξεχάσω τὴν ἀγάπη μου, τράβηξα καὶ πῆγα στὸ βουνό. Μὰ ἡ σιωπὴ τῶν βουνοπλαγιῶν μοῦ τὴ θύμιζε περισσότερο...

Γιὰ νὰ ξεχάσω τὴν ἀγάπη μου, τράβηξα καὶ πῆγα στὴ θάλασσα. Μὰ ἡ ἀπεραντοσύνη τῆς θάλασσας μοῦ τὴ θύμιζε κι' αὐτὴ πιὸ πολύ...

Γιὰ νὰ πεθάνω ἀπὸ τὴν ἀγάπη μου, ξαναγύρισα στὸ σπιτάκι ποὺ κατοικῶ. Ξάπλωσα στὸ κρεββάτι, ἔκλεισα τὰ μάτια μου κι' ἡ πολύπαθη καρδιά μου ἔπαψε νὰ χτυπᾶ. Ὁ Κύριος μὲ πῆρε κοντά του...

* * *

Τὴν αὐγή, γιὰ νὰ κόψω τὰ πρῶτα λουλούδια, τρύπωσα μέσα στὸ κοιμισμένο περιβόλι.

Κι' ἡ Ἄνοιξι μπῆκε μέσα στὸ σπίτι μου! Σὰν χειλάκια, τὰ μπουμπούκια ἄνοιξαν. Καὶ τραγούδησαν:

— «Ξαναγυρίζει ἡ ἀγαπημένη σου!... Τὸ ξέραμε προτήτερα, ὅταν νοιώθαμε στὶς ξάστερες νυχτιὲς νὰ δέρνῃ τὸ στέλεχός μας τ' ἀγριοβόρι...

» Τὰ χρυσᾶ τῶν ἄστρων δάκρυα λύγισαν τὴ Μοῖρα...

» Ξαναγυρίζει ἡ ἀγαπημένη σου! Θυμόμαστε τὴ χάρι της καὶ δὲν καταλάβαμε πὼς ἤτανε χειμῶνας.

» Γι' αὐτὴν τὰ κλαδάκια μας πεθαίνουν μέσα σὲ ἀνθογυάλια. Μ' εὐχαρίστησι μπαίνουμε στὴ φυλακὴ γιὰ νὰ πεθάνουμε, φτάνει μόνο νὰ μᾶς γνωρίσῃ καὶ νὰ μᾶς μυρίσῃ.

» Δὲν λαχταροῦμε τὸν ἥλιο, γιατὶ μᾶς φτάνει τὸ θερμὸ χάδι τῶν ματιῶν της. Δὲν λαχταροῦμε τὶς μοσχομυρισμένες πνοές, γιατὶ θὰ μᾶς ἀγγίξῃ ἡ ἀναπνοή της».

Ἔτσι χλωμή, μπῆκε στὸ σπίτι μου... Σωπαίναμε... Ὡστόσο ἡ ψυχές μας ρωτιόντουσαν κι' ἀποκρινόντουσαν ἡ μιὰ στὴν ἄλλη.

Κι' ἀκουμπισμένοι στὸ παράθυρο κοντὰ στὸ σούρουπο τῆς ποθητῆς αὐτῆς μέρας, συλλογιζόμαστε τὸ πόσο θὰ ὑποφέρουμε ἀκόμα!...

* * *

Ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ κλείσουν γιὰ πάντα τὰ μάτια μου, θὰ εὐχαριστῶ τὸ Θεό, ποὺ μὲ μιὰ τέτοια θύμησι μάγεψε τὴ ζωή μου.

Ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ κλείσουν γιὰ πάντα τὰ μάτια μου, θὰ προφέρω τ' ὄνομά σου μόνο, καὶ τ' ὄνομα τοῦ ἐρημωμένου πειὰ κήπου, ποὺ στάθηκε γιὰ μᾶς σὲ κεῖνες τὶς δυὸ νυχτιές, τὸ πιὸ μεγαλόπρεπο παλάτι...

Τὰ ἄλση τοῦ Παραδείσου δὲν θὰ μὲ κάνουν νὰ λησμονήσω, ὦ φτωχὰ δέντρα τῆς Ἐκούμ, πὼς χάρηκα κάτω ἀπὸ τὰ κλωνιά σας, τέτοιας εὐτυχίας μεθύσι, ποὺ μοῦφερνε δάκρυα στὰ μάτια μου!...

Οἱ πλούσιοι τάπητες τῆς Ἱερῆς χλόης, δὲν θάναι τόσο βελούδινοι, ὅπως ἡ χλόη σου αὐτή, ὅπου καθήσαμε, καὶ τὸ κελάρυσμα τῆς βρύσης τοῦ Τασνίμ, δὲν θάναι τόσο μελωδικό, ὅπως ἡ πηγή σου ποὺ ἔσταζε μέσ' ἀπὸ τὰ βράχια σου...

Ἀγαπημένη, τώρα ποὺ ἔφυγα, θὰ ξαναπᾶς νὰ καθήσῃς στὸν ἐρημωμένο κῆπο; Θὰ μπορέσῃς νὰ κρατηθῆς: Δὲν θὰ πᾶς ἐκεῖ γιὰ νὰ ὀνειροπολήσῃς τὸν ἔρωτά μου καὶ τὴ λύπη μου; Θὰ θελήσῃς νὰ χάσῃς μιὰ τέτοια εὐχαρίστησι;

Κάποιο βράδυ, ἔτσι σὰν νᾶμουν μαζύ σου, πήγαινε καὶ κάθησε χαρούμενη κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα τοῦ κήπου τῆς Ἐκοὺμ καὶ ψιθύρισε τ' ὄνομά μου. Θὰ σ' ἀκούσω καὶ στὸν Ἅδη ἂν βρίσκουμαι, γλυκειά μου ἀγάπη!...

* * *

Ἡ Σεϊλᾶ ἔβλεπε ν' ἀπομακρύνεται τὸ καραβάνι παίρνοντας μαζύ του καὶ τοὺς πραμματευτάδες τῶν στολιδιῶν. Τὰ μάτια της γέμισαν δάκρυα.

— Θὰ ξαναγυρίσουν, τῆς εἶπα. Τότε, χωρὶς ἄλλο, θᾶσαι πλούσια, κι' οἱ πραμματευτάδες ἔχουν πάντα βραχιόλια καὶ γιορντάνια.

— Οὔτε τὰ βραχιόλια, οὔτε καὶ τὰ γιορντάνια συλλογίζομαι, μοῦ ἀποκρίθηκε ἡ Σεϊλᾶ. Συλλογίζομαι τὰ φιλιὰ ποὺ μοῦδωσε κάποιο παλληκάρι ποὺ φεύγει μὲ τὸ καραβάνι αὐτό.

— Ὅταν τὸ καραβάνι θὰ ξανάρθῃ, τῆς εἶπα, ἄλλα παλληκάρια θὰ φιλήσουν τὰ χείλη σου καὶ θὰ ξαναφύγουν. Μὴ ζητᾶς ἀπὸ τὸν ἔρωτα νὰ βαστάξῃ περισσότερο ἀπὸ τὴν ἡδονή. Ἀγάπα, χωρὶς νὰ συλλογίζεσαι τὴν αὐριανὴ μέρα, γιατὶ ἡ αὐριανὴ μέρα κρύβεται κάτω ἀπὸ ἕναν πέπλο ποὺ οἱ εὐτυχισμένοι ἐραστὲς βλέπουν τὸ χρῶμα τῆς αὐγῆς μονάχα. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ μαντέψῃ τί θὰ συμβῇ πιὸ πέρα... Ἀγάπα σήμερα καὶ μὴ θυμᾶσαι τὸ αὔριο. Αὐτὸ εἶνε τὸ μυστικὸ τῆς πιὸ γλυκειᾶς ἀγάπης...

* * *

Εἶπα στὴν ἀγαπημένη μου:

— Τί θὰ κάνῃς, περιστέρι μου ὁλόλευκο, ὅταν πεθάνω;

Κι' ἡ ἀγαπημένη μου μ' ἀποκρίθηκε:

— Θὰ γεμίσω μὲ τὰ δάκρυά μου ἕνα ποτῆρι ξέχειλο. Κι' ὕστερα θὰ πιῶ τὸ πικρὸ αὐτὸ νερὸ τῶν ματιῶν μου καὶ θὰ πεθάνω!...

Μεταφράσεις

Γ. ΣΗΜΗΡΙΩΤΗ